DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

DEVLET ŞİDDETİ: SOSYOLOJİK BİR ANALİZ[87]

Zeynep Nurşah YAŞIN

ORCİD:0009-0005-1475-4705
Master's Student,
Department of Philosophy and Religious Studies,
Institute of Social Sciences,
Eskişehir Osmangazi University, Eskişehir, TÜRKİYE

Yılmaz ARI

ORCID: 0000-0003-4529-7162
Assoc. Prof., Eskişehir Osmangazi University,
Faculty of Theology,
Department of Sociology of Religion
Eskişehir, TÜRKİYE.

ÖZET

Bu bildiri, devlet şiddeti kavramını belli bir sorun veya olay eksenli değil çok boyutlu sosyal, kültürel ve politik süreçlerin dinamiği içinde konumlandırarak açıklamaya çalışmayı hedeflemektedir. Araştırma, devlet şiddetinin varoluşundan hareketle ortaya çıkan olayların toplumsal norm, değer ve kültürlere yansımalarını incelerken, diğer yandan devlet şiddetinin ortaya çıkışının nedenlerini kuramsal bir birliktelik içinde ele almaktadır. Çalışma, nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda planlanmış olup doküman incelemesi ve kuramsal analiz temelinde yürütülmüştür. Araştırmanın temel sorusu, "Devlet şiddeti kavramı hangi sosyolojik kuramsal çerçevelerle açıklanabilir ve bu şiddetin sosyal izolasyon, modern savaş, toplumsal travma ve direnç pratikleri gibi çeşitli toplumsal boyutları nasıl şekillenir?" şeklinde belirlenmiştir. Bu bağlamda klasik ve çağdaş sosyolojik yaklaşımlar temelinde konu değerlendirilmiş; devlet şiddetinin travma, değer ve norm kaybı, sosyal izolasyon durumlarının toplumsal etkileri ortaya konmuştur. Elde edilen bulgular şiddet kavramının hangi amaç doğrultusunda yapıldığına göre farklı sınıflandırmaların bulunduğunu ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan devlet şiddetinin belirli bir grubu bastırma, dışlama veya temel haklardan mahrum bırakma amacı güdüldüğünde ortaya çıktığı saptanmıştır. Bu şiddetin ortaya çıkma durumunda topluma neticeleri ise mekânsal sınırlılık ile sosyalliğin azalması ve sosyal izolasyon durumlarının ortaya çıkması, toplumsal travmaların yaşanması ve modern savaş halinde devletlerin iç siyasetinde şiddetin meşruluğunu savunma tutumları ile karşılaşılmıştır. Bu veriler ışığında şiddet kavramının devletler içerisinde ne denli kullanıldığı ve hangi amaca hizmet ettiği ve topluma yansımaları soruşturulmuştur.

[87] Bu çalışmada, çeviri, dil düzenleme, stilistik tutarlılığı sağlama ve insan hatalarını azaltma amaçlarıyla GPT-4, Literatür taraması için Paperpal gibi ÜYZ araçlarından yararlanılmıştır. Çalışmada yer alan tüm sosyolojik analizler ve yorumlar tamamen yazarın özgün emeği ve sözleriyle oluşturulmuştur. Literal bilgiler, birincil kaynaklar üzerinden titizlikle doğrulanmıştır. Çalışmada sunulan tüm bilgilerin bilimsel içerik, dürüstlük, güvenilirlik ve sorumluluğu tamamen sorumlu yazara aittir.

DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, şiddet, devlet şiddeti, savaş, modern savaş.

STATE VIOLENCE: A SOCIOLOGICAL ANALYSIS

Abstract

This paper aims to explain the concept of state violence by situating it within the dynamics of multidimensional social, cultural, and political processes rather than approaching it through a single problem or event. While the study examines the reflections of events arising from the existence of state violence on social norms, values, and cultures, it also addresses the causes of the emergence of state violence within a coherent theoretical framework. The study was designed in accordance with a qualitative research approach and conducted on the basis of document analysis and theoretical analysis. The main research question of the study is formulated as follows: "Through which sociological theoretical frameworks can the concept of state violence be explained, and how are the various social dimensions of this violence -such as social isolation, modern warfare, social trauma, and practices of resistance- shaped?" Within this context, the subject has been evaluated based on both classical and contemporary sociological approaches, and the social impacts of state violence -such as trauma, the loss of values and norms, and conditions of social isolation- have been examined. The findings reveal that the concept of violence can be classified in different ways depending on the purposes for which it is employed. Moreover, it has been determined that state violence tends to emerge when it is used with the aim of suppressing, excluding, or depriving a particular group of fundamental rights. The consequences of such violence for society include spatial restrictions, a decline in social interaction leading to social isolation, the experience of collective trauma, and the justification of violence within states' domestic politics in the context of modern warfare. In light of these findings, the study investigates the extent to which the concept of violence is utilized within states, the purposes it serves, and its reflections on society.

Keywords: Sociology of religion, violence, state violence, war, modern war.

GİRİŞ

Şiddet kavramı incelendiğinde Türk Dil Kurumunun tanımına göre "kaba kuvvet, sertlik ya da katılık" anlamlarına gelmektedir. Daha kapsamlı tanımı ise "cinsel, fiziksel, ekonomik veya psikolojik açıdan zarar görmeye ya da acı çekmeye sebep olan, özgürlüğü kısıtlayan tutum ve davranışların bütünüdür" (Türk Dil Kurumu [TDK], 2026). Sosyolojik olarak ise fiziki olarak bedene verilen zararın yanında bir de toplumun, şiddeti bir kısıtlayıcı ve normatif unsur olarak görmesi tanımları da yapılmaktadır. Devlet kavramı ise tüm dönemlerde kullanılmış olup, tanım olarak fiziki alanlarıyla sınırları belli olan, siyasi bir birliğe ve içerisinde belirli bir ulusa sahip, bağımsız bir siyasi topluluktur (Mustafa, 2022). Sosyolojinin temel ilgi alanlarından biri de devlettir. Devletlere sosyolojik açıdan bakıldığında her devlet kendi yönetimi altında olan topluluğa temel insan haklarını sağlayabilecek bir ortam sunma iddiası taşımaktadır.

DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

Temel insan haklarını toplumuna sunmayan, engelleyen veya elinden alma fiilinde bulunan devletlerin faaliyetlerine ise devlet şiddeti kavramı karşılık olarak gelmektedir (Arı, 2024a). Devlet şiddetinin gerekçeleri ise belli bir topluma baskı yapma, haklarını ihlal etme arzusu veya belli ideolojileri engelleme isteğinden kaynaklanmaktadır. Çalışmamızda, devlet şiddetinin toplumlara yansımaları, hem psikososyal hem de uluslararası alanda nasıl bir etkiye sahip olduğu hususu sosyolojik bir perspektif ve bütüncül bir bakış açısıyla irdelenmiştir.

Yapılan veri analizleri sonucunda devlet ve şiddet kavramları ile ilgili pek çok çalışmamın bulunduğunu fakat devlet şiddeti kavramının sosyolojik bakış açısıyla ele almada literatürde sınırlı çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışma devlet şiddeti kavramına özellikle sosyolojik bir boyutta yaklaşarak toplumlarda bu şiddetin çeşitli yansımalarını okuyuculara aktarmaktadır.

DEVLET ŞİDDETİ KAVRAMI VE SOSYOLOJİK KURAMSAL ÇERÇEVELER

Devlet kavramı Antik Yunan ve Roma kaynaklarında belirli bir topluluk olarak tanımlanırken modern dönemde kullanılan devlet kavramı, bir topluluk olmaktan çok daha fazla mana içermektedir ve yalnızca bir topluluk tanımı eksik ve yanlış olmaktadır. Antik Yunan da "polis", Romalılarda"Res Publica veya Civitas" kavramları daha çok kent manasında devlet yerine kullanılmıştır (Erdoğan, 2017). Devlet kavramı modern dönemin de kullanmış olduğu bir kavramdır. Tanım olarak fiziki alanlarıyla sınırları belli olan, siyasi bir birliğe ve içerisinde belirli bir ulusa sahip, bağımsız bir siyasi topluluktur (Mustafa, 2022). Sosyolojinin temel ilgi alanlarından biri de devlettir. Devletlere sosyolojik açıdan bakıldığında her devlet kendi yönetimi altında olan topluluğa temel insan haklarını sağlayabilecek bir ortam sunma iddiası taşımaktadır. Bir devletin temel haklarını toplumuna sunması o devleti bir "hukuk devleti", bu hakları belirli bir düzene oturtup topluma sunması ise "sosyal devlet" anlayışını ortaya koymaktadır (Zafer, 2021). Devletlerin bu hakları toplumlarına yansıttığı düzen ve kurallar her yönetimde farklılaşabilir fakat temelde ortak görüşler bulunmaktadır. Düzenin korunmasında devletler şiddet kullanabilmekte, bu şiddet polis ve askeri güçlerini kullanmak suretiyle topluma yansımaları olabilmektedir. Fakat toplumun hak ve hukuka uyulması sağlanırken devletin kullandığı güç sınırı da belli bir sınırda durabilmelidir. Devletin kullandığı güç kendi halkından belli bir gruba veya genele zarar verip, çeşitli zorlamalar neticesinde siyasi şiddet veya devlet şiddeti kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Siyasi şiddet denildiğinde birçok varyasyonlarıyla beraber akla protestolar, isyanlar, ayaklanmalar, iç savaşlar, terörizm ve devlet destekli şiddet gelmektedir (Vohan, 2023). Bu tarzda şiddetler belli bir siyasi ideolojiye karşı, birey veya grupların kendilerini baskı altı hissettiklerinde, dışlanma yaşadıklarında veya haklarından mahrum bırakıldıklarında o rejime karşı direnmek veya devirmek için meydana gelmektedir. Bu tarz ayaklanma ve isyanlara bazen farklı bir rejim veya devlet destek verebilmektedir. Özellikle devletlerin desteklediği veya bizzat çıkardığı isyanlar devlet şiddetini oluşturmaktadır. Bu devlet şiddetleri ise bir terör faaliyetine veya iç savaşa sebep olabilmektedir. Bir

DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

devlet içerisinde terörün bulunması demek belli bir grubun genelde sivil halkı hedef alarak belli bir ideoloji veya siyasi emeller doğrultusunda bombalama, çatışma, siber saldırı gibi farklı şiddet kanallarıyla topluma korku salan kasıtlı bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan devlet içerisindeki iç savaşlar ise belli grupların çatışması ile büyük kayıp ve acılara sebep olur. Sonuç olarak devlet şiddeti; siyasi, ekonomik, etnik veya dini bir sebebin alt yapısıyla başlayıp daha sonra her biri ile körüklenerek devam eder (Vohan, 2023). Bu şiddet; kontrolü sağlamak, muhalefet birlikleri bastırmak veya belirli grupları hedef almak için bizzat devletlerin kendi halkına uyguladığı şiddet türüdür.

Bu çalışmada özellikle ele aldığımız ve odaklandığımız konu devlet şiddeti kavramıdır. Bu kavramın hukuka uygunluğu açısından tartışmaya bakıldığında ise Max Weber'in "Meşru Fiziksel Şiddet Tekeli" kuramı devletlerin güç gruplarının fiillerini incelemede bir rehberlik görevi üstlenmektedir (Weber, 2006). Bir devletin şiddet güçleri daha çok asker ve polislerdir. Devletin komutları ile eyleme geçen bu grupların yaptıkları fiillerin halka karşı nasıl bir tavır takındığı ve topluma yansımaları çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; bir asker veya polis isyan ve protesto yapan bir gruba karşı bastırma hareketi, halkın refah ve güven içinde yaşaması için güvenlik tehdidi olan fiillerin engellenmesi gibi faaliyetler yürütmektedir. Bu durum dışında devletin her kurumla olan derin ve çeşitli bağlantıları sebebiyle çok daha karmaşık fiiller üzerinden şiddet türleri meydana gelebilmektedir. Max Weber'in kuramıyla bakıldığında ise devletin bu tarz şiddetler uygulamasının fiilleri meşrulaştırma açısından ne denli meşru görülebileceği tartışması ortaya çıkmaktadır (Seval, 2016). Kimi devletler, bazı zamanlarda halkına kendi emelleri doğrultusunda sivil halka karşı şiddet ve baskı uygulamakta, dışlama veya haklarını iade etmeme durumlarını gerçekleştirmektedir. Devletin uyguladığı şiddetleri meşrulaştırma durumuna karşın bu tarz devlet şiddetinin günümüzde Weberci meşruiyet sınırlarının aşıldığı söylenebilir (Emek, 2019). Bir devlet yapısı içerisinde, halkın bir kısmına tüm hak ve imkânlar tanınırken diğer kısmının ise bu haklardan mahrum bırakılarak, sivil olmalarına rağmen kendilerine şiddet uygulanması, devletin çoğu kurumundan hizmet alamaması bu duruma örnek olarak verilebilir. Bu durum iç savaşa sebep olarak can ve mal kaybına yol açabilmektedir. Diğer yandan da halkın devletin kurumlarına karşı güvensizlik hissi meydana getirebilmektedir.

Klasik sosyologlar hariç modern dönem kuramları ile mukayese yapıp ilişkilendirmeye gidecek olursak eğer Giorgio Agamben'in "İstisna Hali" kuramından yola çıkılabilir (Agamben, 2020). Her devletin kendi koyduğu yasaları mevcuttur. Bu yasalara uymak milletin olduğu gibi devlet erkânınında uyması zorunlu kurallardır. Bu yasaların ihlali meydana gelse de bu durumu meşrulaştırma ancak devlet eliyle mümkün olmaktadır (Damla, 2021). Devletin yasaya aykırı tutumu ise bir terör veya güvenlik gerekçesiyle belli bir grup veya bireye uyguladığı şiddet üzerinden gerçekleşmektedir. Toplumda devletin karşıt olduğu bir ideoloji etrafında ortaya çıkan isyan ve ayaklanmalar devletin baskı ve şiddet uygulaması ile sonuçlanmaktadır. Devlet, halkının uygulamalarına ceza vereceği bir fiili kendi siyasi düzeninin korunması ve devamlılığı üzerinden okunabilir. Devletin işlerliğini korumak adına kendi yasalarını çiğnemesi, isyancılara ve aykırı gruplara yasa gereği ceza vermek yerine fiziksel şiddete

DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

başvurması durumu ile örneklendirilebilir. Bu durumda devlet, halkına karşı müdahalede yasalar olsa dahi şiddet tutumuyla bedenin devlet şiddeti ile karşı karşıya kaldığı imajını vermektedir.

Bu durumlar ekseninde devlet şiddeti devleti güçlü mü göstermekte veya fiziki şiddet uygulayarak halkın gözünde zorba ve zayıf mı gösteriyor soruları ile karşı karşıya kalınmıştır. Diğer yandan devlet şiddet uygularken halkın güvenini yitirmesi ve çığ gibi büyüyen bir iç savaş ve sınırsız bir çatışmanın ortaya çıkabileceği büyük bir ihtimal olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun halkı ve devleti ilişkilendirme bağlamında kurumlar ve günlük hayatta inceleme konusu olduğunu söyleyebiliriz.

MODERN SAVAŞIN SİVİLLEŞMESİ: GÜNLÜK HAYATIN MİLİTARİZASYONU

Savaşlar ilkel toplumlardan modern toplumlara kadar her dönemde yaşanmış ve sonucunda belli iktidarların ortaya çıkıp belli iktidarların yıkıldığı ve dolayısıyla toplumlarda belirli bir değişim ve gelişim meydana getiren olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaşlar ilkel toplumlardan itibaren karşı karşıya gelerek-yüz yüze, gerçek bir çatışma ortamı içerisinde gerçekleşmiştir. Savaşların stratejileri, aletleri vb. şeyler zaman içerisinde değişime uğrasalar da tamamıyla karşılıklı, reel savaşlar toplumlar üzerindeki hâkimiyetini kaybetmemiştir. Teknolojik gelişmelerin etkisi ile savaş alanında büyük bir ekonomik sektör gelişmiş ve bu yatırımlar neticesinde savaş aletleri tüfeklerden, bombalara, bombalardan füzelere, füzelerden insansız hava araçlarına ve siber iletişim ağlarına kadar ilerleme göstermiştir (Sait, 2021). Gelişen savaş teknolojileriyle beraber modern dünyada savaş stratejileri oldukça çeşitlenmiş ve uzaktan insansız savaş araçlarıyla saldırılar meydana gelmeye başlamıştır. Bu tarz değişimler aynı zamanda askeri eğitimin de değişimine zemin hazırlamış hatta zorunlu kılmıştır (Ercan, Bahadır, 2020). Değişen savaş aletlerinin kullanımı fiziki sınırları belli olan bir devletin askeri gücü tarafından kullanılarak uluslararası alanda haklarını korumak ve devletini temsil etmede önemli bir kurumsal nitelik taşımaktadır. Devlet bu askeri gücü kendi içinde kullandığında belli isyan veya ayaklanmalar dolayısıyla kullanırken daha çok dış siyasete karşı ekonomik, siyasi, dini ve etnik koruma hedefinde kullanmaktadır. Bu amaçlar harici devletler kendi halklarına askeri bir güç uyguladığında bu durum toplumda bir devlet şiddeti gözlemlenmesine sebebiyet vermektedir. Dış devletlere karşı olan direnişler “milli güç” olarak nitelendirilirken devletin kendi halkına karşı bir bastırma, dışlama veya haklarını ihlal etme gerekçesiyle askeri güç uygulaması devlet şiddeti kavramını nitelemektedir (Ercan & Bahadır, 2020).

Modern savaşlar, uzaktan ve siber yollarla başka toplumlara savaşın etkisini sızma yoluyla derinden ve bazen ansızın hissettirmektedir. Bu topluma sızma durumu savaşın gitgide sosyal medya mecraları, dijital oyunlar ve popüler kültürün etkisi ile oluşup gelişebildiği durumuyla ilgilidir (Joseph, 2016) . Savaşlar günümüzde kültürün, dinin veya bir ideolojinin yavaş yavaş veya aniden değişmesi ile de meydana gelmektedir. İşte bu durum saydığımız sanal ağlar ile daha kolay ve mümkün hale gelmektedir (Serkan, 2020). Diğer yandan teknolojik gelişmelerin etkisi, askeriyede kullanılan savaş aletlerinin kuvvetli ve gelişmiş olmasıyla yok etmenin kolay yolunu tüm devletlere yaymıştır (Sami, 2015) . Hem

DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

dış siyasette hem de iç siyasette kullanılan bu yöntem ve araçlar modern dönemin en ağır savaşlarını gözlemlememize sebep olmaktadır. Savaşlar iletişim ağlarının gelişmesiyle de oldukça gözler önünde yaşanan olaylar halini almıştır. Toplumsal yaşama etkisi ise daha çok bu durumun normalleştirilmesi ve günlük yaşamın bir parçası haline gelmesi olarak kendini göstermiştir.

Günlük hayatta savaşın normalleşmesi olarak nitelenen durum modern dönem savaşının yalnızca savaş meydanlarında gelişim göstermeyen kente ve medyaya dökülmüş bir savaş halinin bulunduğunu simgelemektedir (Sami, 2015). Devlet şiddeti üzerinden bu hususa yaklaşılacak olursa bir devletin askeri gücünün şehirlerde varlığını hissettirmesi hâli "askeri kentçilik" kavramını belirginleştirir (Stephen, 2009). Yani askeri gücün kent içine inmesi ve devletin askeri meydanda değil tüm ülke içerisinde halkına karşı her kurum ve barınma alanı içerisinde şiddet uygulaması olarak tanımlanabilir. Savaşların sivil halka inmesi bir terör faaliyeti olarak tanımlanırken bir devletin belli amaçlar doğrultusunda kendi halkına uyguladığı güç ise devlet şiddetiyle açıklanmaktadır. Günlük hayatta uğrak nokta olabilecek okul, hastane, kütüphane, eğlence veya iş merkezlerinde her an gerçekleşen bir saldırının söz konusu olması modern savaşın bir getirisi olarak karşımıza çok daha çeşitli şekillerde çıkmaktadır. Bu çeşitli savaş şekillerine hem çatışma hem de teknolojik ürünlerin sanal ağlarla ördüğü ilişkiler örnek verilebilir.

MEKÂNSAL KUŞATMA VE TOPLUM İZOLASYONUNUN SOSYAL YAPIYA ETKİLERİ

Sosyal yapı kavramından bahsedildiğinde her toplumun kendine has olan dini inanç, norm, gelenek ve görenekleri akla gelmektedir. Diğer yandan aile, arkadaşlık, akrabalık gibi sosyal gruplar ve ekonomi, din, siyaset, eğitim ve sağlık gibi kurumlar da sosyal yapının iskeletini oluşturmaktadır (Bayram, 2015; Arı, 2024b). Bu sosyal yapı ve unsurların her biri toplumun belli bir görevini üstlenmektedir ve böylece toplum sistemli bir şekilde işlemektedir. Bu unsurlardan herhangi biri tamamen yok olmaz fakat sosyal ortamda yaşanan bazı gelişmeler bu unsurları değişime uğratabilir, topluma etkisini azaltabilir ve bu durum neticesinde toplumlarda normal durumda görülmeyen değişimler meydana gelebilmektedir (Mimar & Hüseyin, 2009). Bu değişimlerin seyri ise sosyal ortamda gelişen olaylara bağlıdır. Bu durumda bir şiddet veya salgın hastalık gibi tehlikeli bir olay ile toplum değişim yaşıyorsa toplumda bireylerin sosyal yaşam alanının kısıtlanması mekânsal bir kuşatma meydana getirmektedir. Yani sosyal grupların veya bireylerin diğer bireyler ve gruplarla sosyalleşmesinin önüne belirli sınırlandırmalar çekmek sosyalliği azaltıcı bir kuşatma ortamı oluşturmaktadır.

Birey ve toplumlar alışık oldukları sosyal çevre ve faaliyetlerden mekânsal kuşatma sebebiyle uzak kalmaya başladıkça toplum bir izolasyon sürecine girmektedir. Toplumdaki bireyler gitgide bireysel bir yaşantı içerisine girdikçe depresyon, bunalım ve asosyallik durumu yaşamaya başlamaktadırlar. Bu durum toplum da hareketliliği azaltan ve dolayısıyla gelişime engelleyici bir durum oluşturmaktadır. Diğer yandan kurumsal alanlara ulaşamamanın sonucunda bir devletin halkı devlete karşı güvensizlik hissi duymaya başlamaktadır. Ayrıca bu mekânsal kuşatmaya sebep olan bir devletin

DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

şiddeti ise halk, isyan ve başkaldırı eğilimi içerisine girmektedir. Toplumsal izolasyon devlet tarafından zorlanmış olsa dahi gelişim ve güven eksikliğinden dolayı bu durumdan en olumsuz etkilenen kesim devlet erkanı olmaktadır. Mekânsal kuşatma bir mahallenin tehlikeli oluşundan, devletin belirli bir gruba devlet şiddeti uygulamasına, salgın hastalıktan bir terör faaliyetine kadar çeşitli ve farklı ölçekler nedeniyle gerçekleşebilir. Sosyal izolasyonun en etkilendiği gruplar ise yapılan birçok araştırma sonucunda yaşlı gruplar olup (Qin ve ark., 2024) ölümü yaklaştırdığı yaklaşımı dahi sunulmaktadır.

Sosyal yapının etkisine daha detaylı bakacak olursak eğer ailesinden ayrı yaşayan kimselerin kuşatma ve dolayısıyla izolasyon süreci nedeniyle ailesine kavuşamaması bireysel yaşamı zorunlu olarak attıran bir durum meydana getirmektedir. Eğitim kurumunda ise çalışan ve öğrenci gruplarının sosyalleşme aracı yok olup yalnızca çevrimiçi veri toplama süreci ile karşı karşıya kalınmıştır. Ekonomi ise en büyük zarara uğrayan toplumsal kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Sebebi ise satışın alışık olunmayan durumlarla aniden karşı karşıya olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sayılan durumlar daha çok salgın hastalık vb. mekânsal kuşatmalar için geçerliyken devlet şiddeti dolayısı ile oluşan mekânsal kuşatmalarda iç karışıklık ve halkın temel insan haklarına ulaşamıyor oluşu ile bu durumların çoğuna birey ve toplumlar ulaşamamaktadır. Toplumun izolasyon ortamı dahi oluşmayabileceğinden sosyal yapı etkilenmesi çok daha sarsıcı bir biçimde etkilenip kendini göstermektedir.

TRAVMA, KOLEKTİF BELLEK VE KUŞAKLARARASI PSİKOSOSYAL AKTARIM

Travma kelimesi, Türk Dil Kurumu'na bakıldığında iki farklı tanım karşımıza çıkmaktadır. İlk anlama baktığımızda "*sarsıntı*" diğer anlama baktığımızda ise "*bir doku veya organın yapısını, biçimini bozan ve dıştan mekanik bir tepki sonucu oluşan yerel yara, örselenme*" söylemleri karşımıza çıkmaktadır (Tdk.gov.tr, 2022). Toplumsal travma dediğimizde ise yine iki farklı tanım ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki bireysel yaşanan bir travmanın sonucunda oluşan etkilerin topluma aksetmesi ile meydana gelirken bir yandan deprem, yangın, sel gibi doğal afetlerin, toplu taşıma kazalarının, terör saldırısı, tecavüz olayları, şiddet veya göç gibi toplumu direkt olarak etkileyen olaylarla meydana geldiğini söyleyebiliriz (Kılınç, 2017). Bu bahsi geçen tüm olay ve olguların neticesinde toplumlarda ekonomik, kültürel, sosyal ve psikolojik değişim ve dönüşüm sürecine girilmesinin önü açılmaktadır (Özyanık & Tarlacı, 2022). Toplumsal şiddetler sınıflandırmak istendiğinde dini toplumsal şiddetlere örnek olarak din ve mezhep ayrımcılığı, bireysel ve sosyal etkisi bakımından intihar ve devlet şiddeti açısından ise terör saldırıları, suikast, yazılı ve sözlü protestolar örnek verilebilir (Türkdoğan, 1996).

Devlet şiddeti özelinde konuya yaklaşılacak olursak eğer belli bir iktidar çatışması, bir grup bastırması vb. yollarla gerçekleşen şiddet toplumda dışlanma, dış devletler tarafından isyan desteklemeleri ve yeni siyasi emellerin ortaya çıkması sonucunu doğurmaktadır. Bu fiil ve sonuçların neticesinde normsal, dinsel, ekonomik, siyasi ve psikolojik olarak toplumun her yaş grubundan her etnik kesimden farklı dışa vurumlar meydana gelebilmektedir. Bu dışa vurumlar şiddet yapan ve şiddete maruz kalan birey ve toplumların olay sonrası travmalarının tetiklemesi sonucu gerçekleşmektedir. Devlet şiddetine maruz

DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

kalan kesimlerin dışlanma yaşaması sonucu bu durum kuşaktan kuşağa aktarılarak toplumsal kimliğin zayıflamasına da sebep olmaktadır (Heberle ve ark. 2020).

Devlet şiddetinin toplumdaki etkilerini nesilden nesile aktarmaları ve yaşanan olayları hafızalarına kazımaları kolektif bilincin bir yansımasıdır. Her toplum yaşadığı pozitif anları anıp kutladığı gibi olumsuz durumları da bir daha yaşamamak için toplumun unutmasını istemez ve bu tarz yaşanan devlet şiddetlerinin hatırlanması için her nesile anlatılarak yaşanan olay hafızalarda canlı tutulmaya çalışılır. Bu amaç ise bir sembol veya yas günü gibi durumlarla kolektif bilinç halini almaktadır (Güneşdoğmuş, 2014). Bu bellek zamanla devlet içerisinde dışlama veya toplum içi kutuplaşmalara sebep olabilmektedir (Kidron, 2003; Svob ve ark. 2016).

Kuşaklararası psikososyal aktarımlar genelde sözlü veya beden pratikleri ile toplumu derinden etkileyen olayları tecrübeleriyle birlikte aile efradına anlatması ile gerçekleşmektedir (Öztürk, 2023). Devlet şiddetinin aktarımı da toplumsal bir travma olarak gerçekleştiğinden direkt olarak kıyas edilip birey ve toplumların yakınlarına bu durumu aktarmasıyla gerçekleşir. Kuşaklararası psikososyal aktarımlar, çeşitli politika denemelerine, adalet arayışlarına, şiddetin empati kurularak diri tutulmasına ve direniş politikaları çalışmalarına zemin oluşturabilmektedir (Heberle ve ark., 2020; Sangalang & Vang, 2016; Adonis, 2016).

BİYOPOLİTİKA, NÜFUS KONTROLÜ VE YAŞAMIN YÖNETİMİ

Bir devletin sınırlarındaki doğum ve ölüm oranları, bu durumların artış hızı gibi durumlar gelenekselden modern döneme geçişte takip gerektiren bir husus olarak görülmüştür ve bu görüş çerçevesinde biyopolitika kavramı geliştirilmiştir (Koç, 2018). Devlet şiddeti faaliyetleri biyopolitik alanda daha çok göç durumlarında veya çoğalması istenmeyen gruplar üzerinde devletin baskı veya modern şiddet yöntemleri üretmesiyle gelişen bir durumu ifade etmektedir. Bu durumlar harici devletin toplumda istediği nüfus ölçüsünü gerçekleştirmek için yapılan her uygulama da nüfusun biyopolitik bir durumunu teşkil edip birey ve toplumu nesne gibi görür aynı zamanda bireyler asıl öznelerdir. (Çankaya & Ekiz, 2018). Devletlerin nüfusun istenilen rakamın altında olması için yaptığı bilinçli müdahalenin yanında istenilenin üzerinde bir müdahalenin de meşru kılınması bir devlet şiddeti durumunu oluşturabilmektedir. Bu durumun nedeni ise istenmeyen toplumun örneğin göçmenlerin sınırlarda tutularak merkeze alınmaması veya sağlık ve ekonomik kısıtlama uygulamaları ile bir baskı ve dışlanma gözlemlenmesinden kaynaklıdır.

Devletler, izledikleri nüfus kontrol politikaları ile birey ve toplumların hayatında direkt bir müdahale içerisine girebilmektedir (Topak, 2014). Bu tarz kontrollere de sistemli gözükmesi açısından biyopolitika kavramını geliştiren devletler, tüm halkın yaşamını yönetim altında tutmayı başarmış duruma gelmektedir. Devletin bu politikasını destekleyen araçlar ise ırk, hijyen, sağlık, genetik yönetim ve sosyal mühendislik gibi uygulamalarla olmuştur (Macey, 2009). Bu tarz uygulamalar için modern savaş veya modern şiddet adlandırmaları yapılmıştır (Parsons & Salter, 2008; Topak, 2014).

DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

ALTYAPI YIKIMI VE SOSYAL YENİDEN ÜRETİMİN KESİNTİYE UĞRAMASI

Topluma hizmet etmesi bakımından sosyal altyapı; eğitim, sağlık, inanç ve ekonomi gibi birçok temel toplumsal yapı merkezlerinden oluşmaktadır (Bengü,2025). Kurumsal halde bu alt yapılar okul, hastane, ibadethane gibi mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ve bunlar gibi sosyal alt yapılar bir devletin kültürel, milli ve dini kimliklerinin oluşup korunmasında oldukça etkili merkezler olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle bir altyapı yıkımı toplumları birçok sosyal açıdan sarsmaktadır. Özellikle bir devlet şiddeti dolayısıyla ki bu durum daha çok bir grup bastırma, dışlama veya hakların ihlali ile gerçekleşir, bu fiillerin işlenmesi altyapıların işlevleri gerçekleştirememesine yol açmaktadır. Bu durum altyapı çöküşüne neden olmakta ve devletin doğrudan veya dolaylı olarak bir şiddet uygulayıp yeni bir düzenleme getirmesi durumuna yol açmış bulunduğunu göstermektedir. Bu husus devletlerin gizliden ve devleti tekrar gözden geçirip kontrol etme biçimini ortaya çıkarmaktadır (Fobosi & Malima, 2025).

Sosyal altyapılar toplumsal grupların direniş ve birlikteliğini sağlarken bu durumun devlet eliyle tahribata uğrayıp veya yok edilmesi hem toplumun devletine olan güvenini sarsarken bir yandan da toplum içindeki dayanışma ve direnişin zayıflamasına sebep olmaktadır. Bu olay zinciri ise devletin gelişim ve yeniden üretimin sekteye uğramasına yol açmaktadır (Luke & Kaika, 2018). Bu gibi durumlar devlet içerisinde hem maddi hem de manevi bir çöküşe neden olmakta ve uzun kolektif bellek aktarımıyla düzenlenmesi zor, karmaşık bir toplumsal yapının oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Chang, 2016; Fobosi & Malima, 2025; Luke & Kaika, 2018).

MEDYA TEMSİLLERİ, SÖYLEM İNŞASI VE KÜRESEL ALGI POLİTİKALARI

Medya, kitlelere dolaylı yoldan bilgi aktaran, etkileyen ve kitlelere ulaşımı çeşitli yollarla sağlayan bir alandır. Kitle iletişimin farklı birçok alanı mevcuttur. Tarihsel sıraya göre bakıldığında her iletişim icadı bir medya aracıdır. Telgraftan, radyo, televizyon ve telefona diğer yandan gazete ve dergilere ve en güncel olarak tüm sosyal medya platformları birer medya araçlarıdır (Gülçay & Balcı, 2018). Özellikle günümüzde Facebook, Twitter, İnstagram, Youtube, Tiktok, Google gibi sosyal medya mecraları en geniş kitle iletişim alanlarını meydana getirmektedir (Atuk, 2023). Bu medya temsillerinin amaçları ele alındığında özellikle sayılan bu sosyal medya unsurlarının paylaşımları ve algoritmaları, bireyleri ekranda daha fazla tutabilmek, davranış ve algılarını yönlendirebilmeyi hedefledikleri söylenebilir (Atuk, 2023). Medya araçlarının toplumu derinden etkileme amacı gütmesi toplumu yönetme arzusuyla paralellik göstermektedir. Her devlette kendi toplumunu kendi istek ve arzuları doğrultusunda yönlendirmek istediğinden belli başlı medya paylaşımları bu konuda en etkili araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya temsilleri bazen bir devletin içerisinde bulunan grupları bazı zamanlarda da başka bir devletin "öteki" söylemi ve devlet şiddeti uygulamasıyla da bir algı politikası oluşumunu ortaya çıkarmaktadır (Tekin, 2010).

Toplumları etkilemede medya platformları aracılığıyla söylem inşası daha çok popüler kültürün dikkat çekici paylaşımları, televizyon ve internet platformlarının çeşitli görsel ve işitsel yayınlarıyla

DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

gerçekleşmektedir. Bu tarz paylaşımların devlet şiddeti uygulanması sonrasında özellikle kuşak aktarımında devletin istediği bir tarihsel arka planın oluşumunda büyük ölçüde payının olduğu yorumu yapılabilmektedir. Devletin, toplumunu istediği tarih anlayışı ve yorumlayışa yönlendirmesini en hızlı medya paylaşımları üzerinden gerçekleştirdiği bilinmektedir (Zafer & Vardarlıer, 2019). Böylece devletin halka yönelik yaptığı şiddetin meşrulaştırılması medya temsilleri ve paylaşım içeriklerinin düzenlenmesi dolayısıyla da algı politikasıyla toplumun kabullenmesine yol açmaktadır denilebilir.

DİRENİŞ PRATİKLERİ VE TOPLUMSAL DAYANIKLILIK (RESILIENCE) DİNAMİKLERİ

Devlet şiddeti, iktidarın halkını baskı altına alıp pasifleştirmeye yol açan, bazı durumlarda ise toplumun pasifleşmek yerine aktif hale gelebilmek için direniş geliştirmelerine de sebebiyet vermektedir denilebilir. Devlet içerisinde ayrımcılık yaşayan, şiddete maruz kalan ve öteki konuma gelen grupların direniş pratikleri daha çok bir arada bulunabilme, doğal kaynaklar ve teknolojiden yararlanarak ayağa kalkma amacı taşıyarak direniş göstermeye çalışmaktadırlar. Fakat maruz kalınan şiddetin gücüne göre bu ve bunun gibi direnişleri yapabilmek oldukça zor bir hale gelmektedir (Usta & Ulugergerli, 2025). Her direniş, şiddetin fiziki, ideolojik, kültürel veya dini oluşuna göre diğer yandan şiddetin ne kadar zaman süregeldiğine bakarak değişkenlik gösterebilmektedir. Uzun soluklu devlet şiddeti etkisinde kalan toplumlarında daha uzun soluklu, kalıcı strateji ve organizasyonlar ile direniş sağlamaya çalıştıkları bilinmektedir (Finkel, 2015). Kısa veya uzun soluklu direniş patikleri ise doğrudan fiziki bir direniş aracıyla veya edebi eserler gibi topluma etkisi büyük söylemler aracılığıyla bir umut ve ses duyurma gerçekleştirmesiyle ortaya çıkmaktadır. Ağır şiddet altında olan toplumların ise günümüzde sosyal medya ve kitle iletişim araçları ile sesinin duyulması ve uluslararası medyada tartışmaya açılması da direnişin yeni bir boyutunu doğurmaktadır. Bir toplumun dini veya kültürü de aynı şekilde direniş pratiklerinin en büyük dayanağı olarak toplumu diri tutmaktadır.

Toplumsal dayanıklılık ise daha çok şiddet içerisinde olan grupların, toplumsal yapıların yıkımını önlemeye çalışmak veya yıkılan sosyal yapıyı ve kültürünü yeniden ayağa tutma çabasına, zorluklarla başa çıkmaya denir (Abidoğlu, 2024). Bu sosyal yapıyı koruma veya düzenleme noktasında dünya basını ve medyasına şiddeti haber verme de bu dayanıklılığı diri tutan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan bu şiddeti devam ettirmek isteyen, destekleyen veya sessiz kalmayı tercih eden kesimlerde bu tarz paylaşımları engelleyerek modern bir devlet şiddeti desteklemesi gerçekleştirmektedir (Chiluwa, 2012).

ULUSLARARASI HUKUK, MEŞRUİYET TARTIŞMALARI VE KÜRESEL GÜÇ İLİŞKİLERİ

Uluslararası hukuk kavramının ortaya çıkması tüm devletlerin ortaklaşa uyması gereken norm ve kurallar bütününü ifade etmektedir. Her devletin uygulayabileceği "güç derecesini" kontrol altında tutma eğilimi içerisinde bu hukukun ortaya konulduğu söylenebilir (Dickinson, 2010). Fakat dünyadaki güç dengelerinin prensipleri ve her devletin ne denli bu kurallara uyduğu konusu tartışmaya açıktır.

DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

Herhangi bir devletin şiddet uygulaması genel hukuka aykırı olabiliyorken modern sanal tepkiler, bilgi yayımı veya engeli gibi durumlarla bu durum gizlenmiş veya meşru bir pozisyona konumlanmış olabilir. Buna algı operasyonu veya modern savaş stratejisi de denilebilir.

Meşruiyet kavramı ise tam olarak tüm devletlerin ortaklaşa kabul gördüğü bir tanıma yerleşmemiş vaziyettedir. Fakat günümüzde birçok devlet, sivil toplum kuruluşları vb. her alanda bu kavrama belli kural ve normlarla tanım oluşturulması talep edilmektedir. Bu durumun sebebi ise uluslararası hukuk alanında devletlerin yaptığı fiillerin bir yaptırım veya cezanın belli sınırları olmasının talep edilmesi gerekçesine dayanmaktadır (Arsava, 2024).

Küresel güç dengeleri ile devlet şiddeti arasındaki bağ ise oldukça sıkıdır. Sebebi ise küresel güç yapılarının norm ve ayrı toplumsal yapıları ile bir meşruiyet oluşturma girişimine dayanmaktadır (Acar, 2019). Bu güç dayatma süreci bir devletin şiddet kullanımı ile o güçleri bastırması veya dışlaması ile toplumda ikili bir sorun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

GÜNDELİK HAYATTA HAYATTA KALMA STRATEJİLERİ VE TOPLUMSAL UYARLANMA BİÇİMLERİ

Toplumlarda devlet şiddeti ile etkileşimde olan grupların gündelik yaşamlarında psikolojik ve fiziki olarak şiddetle karşılaşmaları, tehdit ve dışlanma yaşamaları diğer yandan da sağlık ve ekonomi gibi ihtiyaçlara erişim sağlayamama durumu bir hayatta kalma stratejisi bulmayı zorunlu kılmaktadır (Faith & Javier, 2022). Bu stratejiler daha çok aynı gruptaki bireylerin birbirlerine kenetlenmeleri, onları haklı gören kimselerin yardımlarını almaları, medya kullanımı gibi yollarla olmaktadır. Bu gibi direniş ve adaptasyon yolları neticesinde şiddete maruz kalan grupların aşırı tetikte olmalarına (Faith & Javier, 2022) yol açmaktadır.

Bu tarz pratiklerin toplumlar tarafından yapılması ise hayatta kalmayı değil aynı zamanda mevcut şiddet grubuna karşı adalet sorgulamaları ve genel toplumsal yapı değişiklerine de yol açan bir sürecin takip edilmesine yol açmaktadır (Phillips ve ark., 2015).

SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde her toplum bir devlet bünyesinde var olarak yaşamını idame ettirmektedir. Bu devletlerde ise belli yıkım ve yeniden kurulmalar meydana gelerek tarihte izlerini bırakmaktadırlar. Bu yaşamın doğal bir süreci olarak görülmektedir. Diğer yandan bir devlet içerisinde istenmeyen grupların varlığı ve güçlü konuma gelmesi, istenmemesi devlet içerisinde bir ikilik oluşturarak bir şiddet mücadelesine sebep olmaktadır. Aynı fiziki coğrafyada aynı yönetim içerisinde yaşanan bu gerilim devlet şiddetine sebep olabilmektedir.

Modern döneme gelindiğinde ise bazı devletler geçmişten günümüze içerisinde dini, milli veya kültürel olarak karşıt gördüğü grupların devlette yer etmesini istemediğinden devlet şiddetini gerçekleştirmişlerdir. Bu şiddet, haklardan mahrum bırakma, fiziki veya psikolojik şiddet şeklinde

DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

gerçekleşebilmektedir. Ayrıca sivil kimselere de isabet ettiğinden dolayı birçok sosyal yapıda da güvensizlik ve ayaklanmalar baş gösterebilmektedir. Bu durumlar uluslararası hukuk ve medya sistemlerinde de gündeme gelmektedir. Özellikle teknolojinin gelişmesi ile bu şiddetler kimi zaman medyaya hızla yayılıp tepki gösterilerek sona erdirilmektedir. Diğer yandan siber işlemlerin gelişmesi sebebiyle de bu yayılan bilgiler, görüntüler değiştirilip yapılan devlet şiddeti diğer devletler tarafından meşru hale gelebilmektedir. Bu durum toplumlarda meşruiyet kavramının tanımlamasını da zorunlu hale getirmektedir.

Edinilen bilgiler ışığında, meşruiyet kavramının evrensel bir tanımı yapılırsa ve medya kontrolleri dünya güçleri tarafından daha tarafsız bir hale getirilirse, bu durumun devlet şiddetinde bir azalmaya neden olabileceği yönünde bir yorum yapılabilir.

KAYNAKÇA

Abidoğlu, İ. (2023). Acının Sosyolojisi: Afetler, Toplumsal Dayanıklılık ve Teodise Problemi. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(22), 1-21. https://doi.org/10.20304/humanitas.1313543

Acar, Ü. (2019). Küresel Güç Mücadelesi Ve Ulus-Devletin Geleceği - Global Power Insurance And The Future Of The Natıon-State. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(27), 22-34. https://doi.org/10.20875/makusobed.448139

Agamben, G. (2020). *İstisna hali* (K. Atakay, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

Aloğlu, E. (2018). Sosyolojik perspektiften linç ve toplumsal şiddet sarmalı. *Sosyoloji Dergisi, 38*, 219–230. https://izlik.org/JA57WS33YF

Arı, Y. (2024a)Gölgede Kalan Yıkım: İsrail'in Devlet Destekli Terörü ve Soykırım Trajedisi Tarihi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 11/2 (01 Eylül 2024), 639-665. https://doi.org/10.51702/esoguifd.1491769

Arı, Y. (2024b). Social change and religion. *Uluslararası Dorlion Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (DASAD), 2*(1), 76–95. https://doi.org/10.5281/zenodo.11491788

Arsava, A. F. (2024). Uluslararası Hukuk Sujelerine Uygulanan Yaptırımların Sınırları ve Etkileri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 73 (1) 535-54. https://doi.org/10.33629/auhfd.1324376.

Atuk, F. G. (2023). "Sosyal ikilem" adlı belgeselin medya, temsil ve ideoloji bağlamında incelenmesi. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(30), 316–328. https://izlik.org/JA77HX29PZ

Bengü, D. (2025). Afet sonrası mekânsal müşterekleşme ve sosyal altyapı. *Mekânsal Araştırmalar Dergisi, 3*(1), 61–80. https://doi.org/10.71298/maddergi.1633098

Burnette, C. E., & Figley, C. R. (2017). Historical oppression, resilience, and transcendence: Can a holistic framework help explain violence experienced by Indigenous peoples? *Social Work, 62*(1), 37–44. https://doi.org/10.1093/sw/sww065

Chang, S. (2016). Socioeconomic impacts of infrastructure disruptions. In *Oxford Research Encyclopedia of Natural Hazard Science*. https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199389407.013.66

Chiluwa, I. (2012). Social media networks and the discourse of resistance: A sociolinguistic CDA of Biafra online discourses. *Discourse & Society, 23*(3), 217–244. https://doi.org/10.1177/0957926511433478

Cromie, V. (2023). Causes and effects of political violence: Multidimensional issues. *Journal of Political Sciences & Public Affairs, 11*(2), https://www.longdom.org/open-access/causes-and-impacts-of-political-violence-multifaceted-issues.pdf

Çankaya, H., & Ekiz, C. (2018). Biyopolitik Açıdan Kişisel Verilerin Korunması. Memleket Siyaset Yönetim, 13(29), 147-168. https://izlik.org/JA97HJ57DK

Daivera, A. L., Roy, A. L., Uriostegui, M., & Fiesta, D. (2020). Safe spaces within dangerous places: How Chicago youth navigate daily life and demonstrate resilience in high-crime neighborhoods. *American Journal of Community Psychology, 66*(1–2), 65–80. https://doi.org/10.1002/ajcp.12434

Dickinson, L. A. (2010). Military lawyers on the battlefield: An empirical account of international law compliance. *American Journal of International Law, 104*(1), 1–28. https://doi.org/10.5305/amerjintelaw.104.1.0001

Eker, S. (2015). Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği. Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi , 2 (1), 31-66. https://izlik.org/JA58GJ53EY

Ercan, D. (2021). Schmitt'in "olağanüstü hal'i" ile Agamben'in "istisna hali": Karşılaştırmalı bir değerlendirme. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 11*(2), 1395–1415. https://doi.org/10.32957/hacettepehdf.914024

Faith M. Deckard, Javier Auyero . 2022. Yoksulların Hayatta Kalma Stratejileri: Amerika Kıtası'nda Yirmi Yıllık Araştırma. Yıllık Sosyoloji İncelemesi . 48:373-395. https://doi.org/10.1146/annurev-soc-031021-034449

Finkel, E. (2015). The phoenix effect of state repression: Jewish resistance during the Holocaust. *American Political Science Review, 109*(2), 339–353. https://doi.org/10.1017/S000305541500009X

Fobosi, S. C., & Malima, T. (2025). Unveiling inequality: The sociological dynamics of road infrastructure development and social justice in rural Eastern Cape, South Africa. *Frontiers in Sociology, 9*, 1481133. https://doi.org/10.3389/fsoc.2024.1481133

Gören, Z. (2021). Temel hakların varlığı ve önemi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20*(41), 746–764. https://doi.org/10.46928/iticusbe.973632

Graham, S. (2009). Cities as battlespace: The new military urbanism. *City, 13*(4), 383–402. https://doi.org/10.1080/13604810903298425

Gülçay, H., & Balcı, E. V. (2018). Medya ve gelişim: Yakın gelecek üzerine öngörüşel değerlendirmeler. *Kurgu, 26*(3), 238–247. https://izlik.org/JA48AM34JR

Heberle, A. E., Obus, E. A., & Gray, S. O. (2020). An intersectional perspective on the intergenerational transmission of trauma and state-perpetrated violence. *Journal of Social Issues, 76*(4), 814–834. https://doi.org/10.1111/josi.12404

Kahraman, B. (2015). Toplumsal yapının işleyişinde değerler ve değer rölativizmi. *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(4), 1–12.

Karagün, E. (2024). Toplumsal şiddet, aile ve kadın. *Şura Akademi, 7*, 23–38. https://izlik.org/JA77TA65HY

Karakoç, E., & Yılmaz, B. (2020). Askeri güç ve teknolojik dönüşüm. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 13*(72), 1–13. https://doi.org/10.17719/jisr.10946

Kim, J. & Kwan, M. P. (2021). COVID-19 pandemisinin insanların hareketliliği üzerindeki etkisi: Mart-Eylül 2020 tarihleri arasında ABD'de yapılan boylamsal bir çalışma. *Ulaşım Coğrafyası Dergisi,* 93, 1-9. https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2021.103039

Koç, A. (2018). Michel Foucault'nun "biyopolitika" kavramının teorik çerçevesi. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 2*(2), 193–218. https://izlik.org/JA54PB47EJ

Krivo, L. J., Washington, H. M., Peterson, R. D., Browning, C. R., Calder, C. A., & Kwan, M. P. (2013). Social isolation of disadvantage and advantage: The reproduction of inequality in urban space. *Social Forces, 92*(1), 141–164. https://doi.org/10.1093/sf/sot043

Luke, N., & Kaika, M. (2018). Ripping out the heart of Ancoats: Collective action to defend infrastructures of social reproduction against gentrification. *Antipode, 51*(2), 579–600. https://doi.org/10.1111/anti.12468

Macey, D. (2009). Rethinking biopolitics, race and power after Foucault. *Theory, Culture & Society, 26*(6), 186–205. https://doi.org/10.1177/0263276409349278

Olick, J. K. (2014). Kolektif bellek: İki farklı kültür. *Moment Dergi, 1*(2), 175–211. https://doi.org/10.17572/mj2014.2.175211

Özyanık, T., & Tarlacı, S. (2023). Toplumsal travma döneminde travma sonrası gelişim ve temel inançlardaki sarsılmalar. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi, 3*(6), 121–142. https://doi.org/10.51503/gpd.1041345

DOI: https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-41-3.2025.5134.
ISBN: 978-9952-610-41-3

Parsons, N., & Salter, M. B. (2008). Israeli biopolitics: Closure, territorialisation and governmentality in the occupied Palestinian territories. *Geopolitics, 13*(4), 701–723. https://doi.org/10.1080/14650040802275511

Phillips, N. L., Adams, G., & Salter, P. S. (2015). Beyond adaptation: Decolonizing approaches to coping with oppression. *Journal of Social and Political Psychology, 3*(1). https://doi.org/10.5964/jspp.v3i1.310

Pugliese, J. (2016). Drone casino mimesis: Telewar and the militarization of civilians. *The Sociological Review, 52*(3), 500–521. https://doi.org/10.1177/1440783316655630

Qin, W., Nicklett, E. J., Yu, J., ve ark. (2024). Neighborhood social cohesion and physical disorder in relation to social isolation among older adults: Racial and ethnic differences. *BMC Public Health, 24*, 2574. https://doi.org/10.1186/s12889-024-20112-9

Sangalang, C. C., & Vang, C. (2017). Intergenerational trauma in refugee families: A systematic review. *Journal of Immigrant and Minority Health, 19*, 745–754. https://doi.org/10.1007/s10903-016-0499-7

Social isolation of internally displaced people in Ukraine during wartime. (2025). *Human Affairs, 35*(2), 240–258. https://doi.org/10.1515/humaff-2024-0027

Steffek, J. (2007). Legitimacy in international relations: From state compliance to citizen consensus. In A. Hurrelmann, S. Schneider, & J. Steffek (Eds.), *Legitimacy in an age of global politics* (pp. xx–xx). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9780230598393_9

Svob, C., Brown, N. R., Takšić, V., ve ark. (2016). Intergenerational transmission of historical memories and social distance attitudes in postwar Croatian youth. *Memory & Cognition, 44*, 846–855. https://doi.org/10.3758/s13421-016-0607-x

Topak, Ö. E. (2014). The biopolitical border in practice: Surveillance and death in the Greece–Turkey border region. *Environment and Planning D: Society and Space, 32*(5), 815–833. https://doi.org/10.1068/d13031p

Tung, E. L., Hawkley, L. C., Cagney, K. A., & Peek, M. E. (2019). Social isolation, loneliness, and exposure to violence in urban adults. *Health Affairs, 38*(10), 1611–1770. 10.1377/hlthaff.2019.00563

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Şiddet. *Güncel Türkçe sözlük*. 15 Mart 2026 tarihinde https://sozluk.gov.tr adresinden erişildi.

Türkkahraman, M., & Tutar, H. (2009). Sosyal değişme, bütünleşme ve çözülme bağlamında toplumda farklı kültür ve anlayışların yeri ve önemi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 1*(1), 1–16. https://izlik.org/JA35PS44TM

Usta, A., & Ulugergerli, E. (2025). Mahalle afet gönüllüleri: Kentsel dirençlilik ile ilişkisi. *Resilience, 9*(1), 13–22. https://doi.org/10.32569/resilience.1592870

Vardarlıer, P., & Zafer, C. (2019). Medya ve toplum. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi, 22*(2), 355–361. https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.472210

Weber, M. (2006). *Sosyoloji yazıları* (T. Parla, Çev.; 8. baskı). İletişim Yayınları.

Yenal, S. (2020). Savaş Kavramının Dönüşümü: 1. ve 2. Körfez Savaşı Örneğinde Hibrit savaşların İncelenmesi. Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 30(1), 85-110. https://izlik.org/JA67ZG49DL

Yılmaz, S. (2021). Teknoloji ve savaş. *İstanbul Esenyurt Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 1*(1), 51–66. https://izlik.org/JA39UA25NP